List 17. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 24. aprila 1867.

Gospodarske stvari.

Za povzdigo sadjereje.

C. k. ministerstvo za kupčijstvo in narodno gospodarstvo je lani vsem kmetijskim družbam razposlalo statističen izkazek, koliko je sadnega drevja zasajenega po Českem, in s tem je željo izreklo, naj bi tudi po druzih deželah našega cesarstva se taki izkazki napravljali, da se zmiraj vé, koliko sadnega drevja saj po priliki je po deželi zasajenega, koliko izmed tega ga je v drevesnicah, ki jih imajo ljudske šole v poduk mladini, koliko ga je drugod na vrtih, na pašnikih itd. Ako se taki izkazki vsako leto narejajo, se po njih izvé: ali sadjereja napreduje ali ne, in v kterih krajih ne; tako pa se morejo potem pomočki iskati pa tudi najti za njen pospeh.

To isto pot je nastopila c. kr. deželna vlada tudi na Kranjskem in c. kr. okrajnim gosposkam ukazala, naj po dobljenem formularu napravijo za svoj okraj tak izkazek (ausweis). Kmetijska družba pa je bila naprošena, naj je pri tem delu po poddružnicah svojih na pomoč okrajnim gosposkam. Kranjska kmetijska družba je 29. sušca vse poddružnice naprosila, naj podpirajo koristno to delovanje, ker potrebno je res to, da vemo število drevja, ki ga imamo v svoji deželi. Ako število to narašča, veselo znamenje je, da sadjereja napreduje; ako število pada, znamenje je žalostno, da gré rakovo pot. Gotovo je to, da vsak dober gospodar vé, koliko ima živine, koliko oralov zemlje, pa tudi koliko sadnih dreves, če tudi prav do enega, vendar saj po priliki. Tako mikavno je gotovo tudi vedeti, koliko sadnega drevja je v tej ali uni vasi, — koliko v tej ali uni soseski, in prav tako tudi v celi deželi.

Vemo sicer, da se bojo pa zopet nekteri naših posestnikov bali gosposki naznaniti število sadnih svojih dreves, češ, da pride le nov davek čez nje. Če tudi je res, da se po vseh kotih išče, kako bi se naredilo po davkih več dohodkov državni kasi, vendar je pa tudi to gotovo, da pri tem številjenji dreves vlada nima in ne more imeti kakega davkovskega namena, ampak da je namen ta prav pošten, le napredku sadjereje namenjen. Gotovo je to sramota, ako se ne ve: koliko (saj po priliki) je v vsaki deželi sadnega drevja zasajenega.

O sladkorni (cukreni) pési.

Spisala sinova Avgusta Tschinkela v Ljubljani.

(Dalje.)

Zemlja.

Da sladkorna pesa dobro rodí, temu je prva potreba:

a) pripravna zemlja.

Izkušnje učé, da je za péso najboljša peščéna, ilovčasta, ápnata zemlja, torej taka zemlja, ktera se sploh imenuje, da je dobra, mehka, voljna in vrlo obdelovana; prstí mora biti vsaj 1 do $1\frac{1}{2}$ čevelj na globoko;

b) pripravna tla pod površno prstjó.

Tla pod prstjó ne smejo biti tolsta ilovica, ktera nič skóz-se ne pušča; ne smejo se prepozno ugreti, niti ne smejo preveč v sé piti, ako je prst na njih tenka;

c) zemlja se mora globoko zorati že za tist sad, ki je bil pred péso na njivi, in prst se mora dovolj izrahljati.

Ako za sad, kteri je bil pred peso, zemlja ni dovolj globoko udelana, takrat je dobro, če se dve leti zaporedoma pesa vsadí na isto njivo, ktero je treba vsako leto, če je mogoče jeseni, malo pognojiti z gnojem, ki je dobro udelan.

Gnoj, ter za kterim sadom naj se sadí pésa.

Dober gnoj dela, da zemlja več in boljši sad rodí. Razen navadnega hlevskega gnoja je pripraven in tudi povsod lehko dobiti: pepél od drv in kosténa moka. Kosténa moka je posebno dobra, če se ji primeša žveplene in sólne kisline.

Hlevski gnoj ima v sebi menj ali več skoraj vse rečí, kterih potrebuje sladkorna pésa. Ker pa je v pési največ kálija in fosforske kisline, pepel pa tudi ima jako dosti kalija, in kosténa moka jako dosti fosforske kisline, lehko vidimo, da sta za sladkorno péso ta dva najboljše gnojilo. Posebno dobro služita, če se primešata navadnemu in tistemu gnoju, ki se zmešan na kupih pripravlja (kompostu).

Še le zdaj po njivi potrošen in tudi tak gnoj, ki ima v sebi dosti amonijaka ali druzih rečí, ktere sadež naglo kvišku ženó, kakoršen je na pr. konjski in ovčji gnoj, redí veliko nát (perje), toda pésa po njem ne dobí zadosti sladkorja, torej se ga je zeló ali popolnoma ogibati.

Ne more se povedati nič gotovega, povsod in za vselej veljavnega, za kterim sadom bi pésa najbolje rodíla; vendar kmetijske izkušnje vseh dežel za trdno učé, da ima mnogo več sladkorja v sebi taka pesa, ktera se sadí za enoletnim sadom, kakor taka, ktera pride na sam gnoj.

Pred péso je priporočati, da pride na njivo tak sadež, kteri zemljo zánjo najbolj pripravi, to je, kteri jo od plevéla najbolj usnaži ter prst najbolj zrahljá, da se potem lehko obdeluje. Taki sadeži so posebno: bob, grah, grášica, zmésno žito, zelena živinska piča; samo večna (lucernska) in turška detelja ni dobra. Tudi rž je koristna; za njó je pésa posebno dobra.

Zelena živinska krma se navadno zgodaj kosí, kar

je dobro, ker se plevél s tem pokončá, predno mu dozorí seme. Če se potlej zgodaj orje, plug poreže vse korenike plevélu, kteri potem več ne škoduje, ampak mora celó sam ostati njivi za gnoj.

Ker sadeži, ktere smo poprej imenovali, zemlji delajo senco in pokrov, kader je vročina ali mokrota (dež in rosa), zato ostaja prst zmerom lepo rahla, in na njej prihodnje leto rodí dobra pésa, pa tudi plevéla dosti ne ostane.

Kako je sladkorni pési zemljo pripraviti.

Sladkorna pesa ima to lastnost, da vso svojo korenino zasadí v zemljo. Naj se ji torej pri tem delu pomaga s tem, da se ji njiva globoko prekoplje ali preorje; potem bode mnogo lepša in boljša.

Orje naj se vsaj po 12 palcev globoko; toda boljše je še globokejše orati, kajti vsaka zél, vsak sadež lepše raste, obilnejše rodí, ako mu pametno obdelovanje in gnoj naklonita več rodovitne prstí. Tega ni pozabiti; zatorej naj bode plug dober, tak, da globoko orje. Koder je kmetovanje že jako napredovalo, ondod imajo samo take pluge. Zemlja naj se prvič globoko zorje pozno jeseni, in strnišče, ako ga je na njivi, naj se podorje; potem se od mraza tla razrahljajo in uležé, pa tudi jih pokrepčá zrak, ki ima v sebi dosti rečí, ktere zemljo redé in razprhávajo.

Spomladi se drugič orje; potem se njive precej skrbno uravnajo, in sicer z dobro brano ali z motikami, pa tudi z valom, najboljše je s takim, da ga človek lehko sam vláči.

Kdaj je péso saditi.

Trebé je péso zgodaj saditi, da se poprej zredí. Ako bi se počakalo gorkejšega časa, zemlja že zgubí zimsko mokroto, ktera je zeló potrebna, da séme povsod enako kalí. Seme, ktero se sadí v suha tla, slabo raste. Držati se je torej teh pravíl:

Ako se zemlja pési obdeluje, ko je že gorkejše vreme, ali ko je suh veter, takrat naj se tekój tist dan seme vsadí, da gotovo skalí.

Če seme dobro skalí in vzíde, nadejati se je tudi, da potem lepo obrodí.

Ne sadí se pésa povsod ob enem času, ampak kakor v tem ali ónem kraji prej ali pozneje s pomladi nastane gorkota, ter kakor ležé in kakoršne so njive, kamor ima priti seme.

Koder je pomladnja gorkota hitra ter zemlja in njena léža dobra, ondod naj se začne saditi v prvih dnevih malega travna (aprila), in v tem meseci naj se to delo tudi zvrší.

Po mrzlejših in globokejše ležéčih krajih se sadí h koncu malega travna (aprila).

Kako je péso saditi.

Zrnje mora priti v jamice, ktere so po 14 dunajskih palcev na dolgo in široko druga od druge. Znamenje, kam ima priti jamica, delajo široke, nalašč za to narejene grablje, na kterih so zobjé po 14 palcev na dvoje. Te grablje naj se najprvo vláčijo po dolzem in potlej po vprek njive. Kjer se črte križajo, tam se naredé jámice.

Seme navadno sadé veči déčki (fantje) in dekleta. Toda treba je dobro paziti nanje, ker se lehko pripeti, da se po neskrbnosti preskoči kako mesto, kamor bi imela priti jamica, ali da se pozabi seme z zemljo pokriti.

Vsak, kdor sadí, ima po nekoliko sémena v pripásanem zastoru (firtohu) ali v ruhi, od koder z levico jemlje po 5 do 8 zrn, da poklada v jamice, ktere mora zvesto pokrivati s prstjo. Jamice, po 2 do poltretji črevelj globoke, naj se delajo ali z desnico, ali pa, kar je mnogo boljše in pripravnejše, z motíčico, ktero ima sadílec v desnici. Da bi se ne preskočilo nobeno zaznamovano mesto, naj sadílec najprvo vsadí ter pokrije zrnje, in potem naj z nogo stopi na pokrito seme, predno ide dalje. To ima tudi to korist, da se mokrotna zemlja tekój prime semena, kar nekoliko dela odvzame valu, s kterim se mora njiva povsod enako povaliti precej, ko je obsajena.

Ker se pri nas debeljača (turšica) enako sadí, ne bode nikakoršne težave s péso, ako se tudi mora pri njenem sajenji paziti na več posebnih rečí.

(Konec prihodnjič.)

Nekaj za vsakdanjo rabo.

„Mi smo sklenili obrniti se še enkrat do Svojega naroda.“ S temi besedami so svitli naš cesar 1. marca t. l. razpustili deželne zbore v Pragi, Brnu in Ljubljani, in zaukazali nove volitve. S tem so dobili slovanski narodi takraj Litave zopet nekoliko svoje osode v lastne roke. In zdaj ko so volitve končane, smemo ponosno reči, da so narodi dobro gospodarili s talentom, kterega jim je bil cesar izročil. Dasi ravno je vlada s svojimi privrženci, s plačanimi uradniki in gospodovanjaželnimi tujci, vse žile napenjala, da bi zadušila pravi glas in resnično voljo naroda, osramotila je stanovitnost našega ljudstva vse prizadevanje vladino: narod je govoril svojemu cesarju kakor je čutil in mislil, kakor je bil prepričan.

Res bil je pri volitvah hud boj. Al boj je bil narodu na korist, kajti videl je, da more stati na svojih nogah, da je kos oskrbljevati sam svoje zadeve, spoznal je z eno besedo: da je polnoleten. Pa Bog ne daj, da bi le pri spoznanji ostalo; to spoznanje naj nas timveč spodbuja, da bomo v prihodnje svoje reči res tudi sami oskrbovali, da bomo tudi sami za se delali.

Pa nam brž ko ne kdo poreče: Saj smo si izvolili poslancev, do kterih imamo zaupanje; naj nam ti napravijo dobrih in pravičnih postav; vlada pa naj jih vestno spolnuje in izvršuje. — Ali, ljubi prijatelj, ne čutiš, kako močno dišé te besede zopet po tistej nesrečnej navadi, vsled ktere smo vselej in povsodi le vlado na pomoč klicali? Vlada pa to navado opazivša ni se dala dvakrat prositi. Zdela si je edino- in vse mogočna, menila je, da je ni sreče, kjer jej ni ona s svojimi ukazi, povelji, postavami odprla vrat. Tako je prišlo, da ni nekdaj človek drugega posla imel, kakor od ranega jutra do poznega večera zaukaze spolnovati; in gorjé mu, če jih ni spolnil! Ti zaukazi so do male pike določevali, kako se mora vsaki stan nositi, kaj sme kteri rokodelec delati, po čem sme živež kupovati in prodajati, koliko plačila se mora dajati delavcem in družinčetom; velevali so celó, kake jedí smeš kuhati in koliko gostov povabiti k krstu, ženitovanju ali pogrebu. Toliko postav tirjalo je tudi veliko uradnikov. Teh je narastlo nazadnje toliko, da se jim ni moglo več na prste gledati, in dasiravno so državo neizmerno veliko stali, so le redko kdaj to dosegli, za kar so bili namenjeni — za občni blagor. Pri takem ravnanji je naša država vedno bolj pešala. Narodi sami so to že dolgo čutili, prav očividno in tudi zunaj pokazalo se je to pri zadnjih dveh vojskah leta 1859 in 1866. Naš cesar spoznali so tudi sami, da tako se ne sme in ne more več gospodariti.

Z diplomom (pismom) od 20. oktobra 1860 oklicali so toraj za celo Avstrijo ustavo, to je, ustanovili so, da odsihmal nima v Avstrii nič več postava biti, česar ne

bi od ljudstva izbrani poslanci sklenili in cesar potrdil. Oblast postave dajati deli toraj odsihmal prav za prav cesar s svojimi ljudstvi. Pa tudi oblast tako napravljene postave spolnovati ali izvrševati so cesar vladi nekoliko prikrajšali in mnogo takega posla izročili srenjam ali občinam, okrajnim zastopom in deželnim zborom. Cesar sam je toraj vladi odvzel nekoliko njene moči in jo izročil svojim narodom: cesar sam nas toraj vabi, da vadimo in skušamo svoje moči, to je, da delamo.

Toliko kar se tiče vlade.

Rekli smo zgoraj, da se bojimo tudi ugovora: „Saj smo si izvolili poslancev, do kterih imamo zaupanje; naj nam oni napravijo dobrih in pravičnih postav.“

Res nam tak ugovor ni po volji, ker vedno to sklicovanje na druge nam nikakor ni všeč. Poslanci so sicer res naši, in če izvzamemo koroške Slovence, moremo in moramo ž njimi zadovoljni biti. Da kažemo do njih zasluženo zaupanje, to je lepo; to jih bo same tudi veselilo ter jim obili trud in bridke ure, ki jih bodo doživeli poganjaje se za naše pravice, vsaj nekoliko povrnilo in olajšalo. Pričakovati pa vse le od njih, pa držati križem roke, bi bilo krivično, ker bi mi od njih zahtevali to, kar presega njih moči, in česar sami storiti nočemo! Oni nam morejo odstraniti postave, ki so nam škodljive, napraviti drugih, ki nam bodo na korist; to je res, al vsega, kar je krivo, tudi ne morejo poravnati. In tudi mi sami se moramo teh postav posluževati, in tirjati tudi od drugih, da jih spolnujejo. Kaj bi nam pomagalo, ko bi nam poslanci še tako lepo pot napravili in ugladili, ako bi pa mi ne hteli po njej hoditi? V kratkem bi jo zopet plevél zarasel. Kaj bi nam koristile še tako dobre postave, še tako imenitne pravice, ako bi mi puščali, da trohnijo na papirji.

Če konečno še premislimo, da srenje nekoliko še niso tako uredjene, kakor bi imele biti, in da ima njih področje precej ozke meje; če premislimo, da o okrajnih zastopih še sploh ne vemo prav, ali so miš ali ptič in da, kakor so zdaj sostavljeni, mi Slovenci kar nič dobrega od njih pričakovati ne moremo, nam ne ostane, če hočemo svoje reči na bolje spraviti, nič druzega kakor lastna pomoč. In ne branimo se je; saj nam že prigovor pravi: Kdor si pomaga sam, temu pomaga Bog! „Slov. Gospodar.“

Šolske stvari.

Dr. W—o v „Neue fr. Presse“

in pa naravopis v srednjih učilnicah slovenskih.

Zdaj ko je čas potekel, da so „Novice“ morale mnogo prostora v svojem listu odstopiti važnim volitnim zadevam, ne bodem jim nadležen, ako spregovorim o članku, ki sem ga jaz, in gotovo tudi vsak rodoljub z menoj, bral v tistem časniku, kteri našim poturicam in protivnikom našega narodnega razvitka tako rad odpira svoje liste, da najsvetejše in zakonito delovanje naših rodoljubov z nogami gazijo, ker se jim drugače pri zopernikih ne bi verjelo.

Kdor je bral to, kar je pred nekimi tedni dr. W—o v imenovanem listu zoper znani šolski predlog dr. Bleiweisov pisal, zgrabila ga je gotovo nevolja kakor je zgrabila nas, ki ne smemo dopuščati, da se kot učenost šopiri, kar je le zvijača in sofistika.

Ni nas volja, da bi vso zmes, s ktero dr. W—o kakor z barikadami varuje trdnjavo svojo, kteri je ime germanizacija vseh srednjih šol, na drobno premetavali, rečemo tedaj o njej le nekoliko.

Prvo, kar mu imamo odgovoriti v obče, je to, da kar se tiče pametnih dokazov, ni pomagati šolskemu učenjaku, kteri se ni še prepričal, da se učenec le v maternem jeziku lahko in uspešno uči šolskih predmetov, in da je najnesrečniša potrata časa, ako se mladina kakoršnega koli naroda podučuje v tujem nerazumljivem jeziku. Dr. W—o pozná papige dobro, ker se menda ž njimi ima pečati; ne bo mu tedaj težko, praktično dokazati v šoli, da se največi del naših učencev v nižih razredih srednjih naših šol ima šteti med te „plezavce“, kadar se znanstvenih reči učijo v tujem jeziku. Vsak pošten Slovenec, ki kot otrok ni imel dobre domače priložnosti, da se naučí nemški, gotovo bo nam pritrdil, da do 4. razreda in morebiti tudi na gornji gimnazii in realki se je učil večidel le kot papiga, dokler ni sčasoma in težavno do tega preril, da je tudi razumel, kar so mu blebetala usta. — In za tega voljo vidimo mnogo dobrih slovenskih učencev, kteri se še le pozno in pozno duševno zavedajo o tem, kar so se popred kot „plezavci“ zgolj le na pamet učili, pozneje pa še le z razumom poprijemali, dokler se ni in morebiti prekasno pridružilo tudi čuvstvo.

To, kar smo rekli tukaj, gotovo je služilo za podlago unim šolskim možem, kteri so se do leta 1849. trudili o šolski osnovi za srednje učilnice. Kar je takrat, ko je bil pošten namen, da se v Avstrii izpeljá edino pravično in (kar se danes žalibog! nekterim prepozno pokazuje) konservativno pravilo ravnopravnosti, naravnost je v „Organis. Entw.“ na strani 19. izrečeno tako-le: „Die Wahl der Unterrichtssprache soll sich überall nach den Bedürfnissen der Bevölkerung richten, welche bei der Anstalt vorzugsweise betheiliget ist. Es wird dabei insbesondere auch dafür zu sorgen sein, dass da, wo die Bevölkerung eine gemischte ist, den Bedürfnissen aller Theile in dieser Beziehung nach Möglichkeit Rechnung getragen werde. Um dieses Zweckes willen ist es zulässig, dass an einem Gymnasium auch zwei Unterrichtssprachen bestehen, welche für verschiedene Schulabtheilungen oder für verschiedene Lehrgegenstände in Anwendung kommen.“

Prebravši človek to odločbo gnjusijo se mu ostudne besede dr. W—oa: „So wenig gegründete, bodenlose Bestrebungen müssen, in die Praxis übersetzt, schlechte Früchte bringen, und diejenigen, welche mit einer dem Einsichtsvollen und Gebildeten in der Regel nicht eigenen Selbstüberschätzung Reformvorschläge lärmend ankündigen, würden wahrscheinlich verdienen, solche Früchte zu verkosten. Das Experiment sollte zu ihrer Beschämung zugestanden werden, wenn dabei nur nicht das Wohl einer Generation verspielt würde.“ Iz ošabnih teh besed kaže se, da je pisatelj premalo pregledaval gimnazijski zakon, in da mu duh hrepení le za tujim zrakom. Čitatelji naši lahko iz tega razvidijo, na kteri strani je „bodenlose Bestrebung“, „Selbstüberschätzung“, „lärmendes Ankündigen“ in „Beschämung!“

Tudi na drugih straneh „Organis. Entw.“ lahko bi našel dosti dokazov, kako zanikrno je dr. W—o gledal na jedro rečenega zakona. Tako se na pr. na str. 157. učitelju povestnice zapoveduje, „dass er das Erzählte sicher und in richtiger Sprachform wieder erzähle“... kar za največi del naših slovenskih učencev na niži gimnazii, kakor se učí sedaj, nikakor ni mogoče. Ako dr. W—o želi izvedeti, kaj tam stojí o maternem jeziku in njegovi važnosti, naj prebere str. 6 do 7., in našel bo, da ravno v tem predlog dr. Bleiweisov stojí na zakoniti podlagi, njegov protivnik pa da muhe loví v temi svoje strasti. Ako je dr. W—o na izpitu o logiki tako kvasil, kakor to pokazuje sklep: „Oesterreich ist ein polyglotter Staat,

folglich sollen alle kleineren Nationalitäten deutsch werden", — ako je takrat tako kvasil, ne vemo, kako so mu podelili klobuk logike in sploh modroslovja! Ali je res nalašč slep, da ne vidi, kako se národna ideja širi po vsej Evropi? Ali res misli, da vsem drugim narodom avstrijskim veljá z visocega prestola oklicana ravnopravnost národna, in le mi Slovenci bi morali na veke ostati pankrti, kterim ne gre to, kar je že po natornem pravu vsacemu narodu, ki ga je Bog dal, prva svetinja? Ali le Slovenci bi bili za to na svetu, da bi jih požrli Velikonemci? Ali za to imajo Slovani avstrijski „Hintergedanken", ker zahtevajo to, kar vsakemu narodu gre po ustavni postavi?! Mi pa dobro poznamo nasprotnikov naših „Hintergedanken": da bi nam odbili poštene naše pravice, natvezujejo nam panslavistične misli, pokladajo nam „hochverrätherische Tendenzen" in sto enacih rečí. Kaj mislijo protivniki naši, da ne vidimo, kam da merijo?

Če dr. W—o na početku svojega liričkega delirija toži, „dass wir Oesterreicher auf der Höhe der Zeit uns nicht befinden; dass wir zurückstehen hinter den Nachbarvölkern", ter da nam je za tega del pri Sadovi osoda s krvavimi črkami napisala na listek debeli „memento", ali so tega morebiti Slovani krivi? Ali ni to ravno očividen dokaz, da v slepem stoletnem germanizovanji leží duševna in materijalna slabost naše države? Vsaj se je od časov Marije Terezije na vso moč težilo na to, da se dosegne prav to, kar je dr. W—ov ideal, to je, „dass sich die Nichtdeutschen Oesterreichs an deutsches Wissen innigst anschmiegen, die Bahnen, die es vermitteln, lieber ebnen und erweitern, als nach Möglichkeit verrammeln möchten." Gotovo smo mi veliko bolji Avstrijani od dr. W—o, kajti naša je logika ta: Ker smo po dosedanji poti germanizovanja po besedah samega dr. W—o zeló zaostali ter je za tem prišla nesreča pri Sadovi, zato naj jo krenemo na drugo pot, ktere se vsak drug narod drží, to je, naj se vsi narodi skušajo bolj na naravni poti, na podlagi narodovega jezika mikati in izobraževati. Saj tako ravná vsak pameten zdravnik, da — ozdravljaje bolnika — popustí zdravilo, ki mu ga je dajal brez vspeha dolgo časa, in da skusi potem drugo zdravilo.

Naj zadostuje to, kar se tiče sploh podučnega jezika v šolah. (Dal. prih.)

Slovansko slovstvo.

* **Славянская Заря** („Slavjanska Zarja") se imenuje nov političen časnik, kteri maja meseca v ruskem jeziku začne izhajati na Dunaji pod vredništvom gospodov Livčaka in Klimkovića. Izhajala bode „Slavjanska Zarja" vsaka dva tedna enkrat in zastopala bode panslavizem avstrijski, to je, poganjala se za avstrijsko-slovanske interese. Po programu tega časnika nima habsburško cesarstvo na Nemškem ničesa iskati, ampak doli na jug ima gledati, kjer biva narod, ki je po jeziku in plemenu v žlahti s slovansko večino avstrijskih narodov; južno slovanstvo si pridobiti in tako svojo moč utrditi, to naj bode posebna skrb Avstriji. Dalje svetuje program „Sl. Zarje", naj se ruski jezik sprejme za književni jezik slovanski in Avstrija naj sklene zvezo z Rusijo. Cena „Sl. Z." je za celo leto 6 gold., za pol leta 3 gld., za četrt leta 1 gld. 50 kr. Nadjati se je, da dobí „Zarja" obilo podpornikov.

Iz zadnje seje českega deželnega zbora.

Povedali smo vže v zadnjem listu, da je bila jako viharna zadnja seja deželnega zbora českega. Pri neki priliki splazil se je poročevalec večine prof. Herbst iz dvorane v restavracijo, ravno takisto storilo je še več druzih nemških poslancev. Med českimi poslanci postal je hrup zarad tega res neparlamentarnega obnašanja, ktero je bilo očitno žaljenje in zaničevanje českega naroda. Govor, ki ga je govoril dr. Rieger, trajal je čez eno uro in je bil tako temeljit in tehten, da je pravi biser zgovornosti imenovati. Podamo tukaj glavne točke iz tega izvrstnega govora českega prvaka.

Najpred obrača se do večine ter pravi, naj gospodje, kteri bi se morebiti dolgočasili, le gredó v restavracijo. Gospodje menijo, da, kdor ima večino, temu ni treba govoriti, spodobnost pa zahteva, da vsaj posluša, kaj da govorí nasprotna stran. Politično stanje omenivši govoril je Rieger najprve o nemškem cesarstvu. Nemško cesarstvo je toliko kakor gotovo. Stari nemški cesarji imeli so prislov „vedni množilci države" in če zopet oživí ta prislov, naj vsakdo premisli, kako se bo godilo avstrijskemu cesarstvu, kako se bo godilo nam. Zatoraj je treba, da se trdno postavimo. Za Avstrijo je le ena podlaga mogoča, namreč: Enake pravice vsem! (Ploskanje v sredini.) Če bode pa dinastija imela slovanske narode le za pepeluhe in prednost dajala starejim sestram magjarski in nemški, potem ne bode mirú in njeno vladanje ne bode imelo dolgega ostanka. (vyborne.) Nemci v Avstriji se morajo zdaj odločiti ali ostanejo še dalje časa pri Avstriji ali pa hočejo zediniti se z Nemčijo; naj povejo odkrito svoje misli, da se ne moti dalj časa dinastija in drugi narodi. (vyborne.)

Na ogerske zadeve preskočivši je rekel govornik: Magjari so le majhen narod, kteri brez Avstrije nima bodočnosti in nikakoršne znamenitosti, oni imajo to, kar jim Avstrija dovoli za njen testament, pa naj le gledajo, da tudi oni ne najdejo kmalu svojega groba. Ogerska častilakomnost išče stvarí, ki so že davnej zamrle, oni nečejo podedovati samo Avstrije, temuč tudi Turčijo. Ministerstvo jih, kakor je videti, v tem podpira, pa je ž njimi vred na krivi poti. Ako ima postati tù zdolej na Donavi nova država, gotovo ne bode magjarska, temveč slovanska država. Nesrečna avstrijska politika na Jugu nas je nepriljubljene naredila pri jugoslovanskih narodih, in Francozka in Angležka dobili ste moč. Razvija se močnejša srbska država in morda niso več dalječ časi, da na novo postane staro srbsko cesarstvo. Naša težnja na te kraje je opešala, ruska pa se je okrepčala, kajti podpira jo tudi enaka vera. To naj dobro premislijo Magjari!

Posebno ojstro je govoril proti Deakovemu elaboratu. Deaka imenuje kratkovidnega, tesnosrčnega egoista, in pravi:

Zdaj stojimo pred novim oktroiranjem, ne Njih Veličanstva, temuč gosp. Deáka. (Vyborne.)

Tacega oktrovanja pa mi nočemo dopustiti. (Vyborne.) Ko se je Ogerskemu slabo godilo, ko je Schmerling nastopil s teorijo zgubljene pravice, tačas bili smo mi in Poljaci, kteri smo spodbijali to teorijo. Če je Njih Veličanstvo za dobro spoznalo, da se gotove stvari Ogrom dovolijo, ter da se vjema to z državno koristjo, nečemo hoditi mi na Dunaj razdirat tega, kar se je zidalo. Če je treba protiteže nasproti Ogerskemu, če imamo mi prevzeti nalogo, da Ogrom zopet vzamemo, kar se jim je dalo, se prav lepo zahvaljujemo za to. (Vyborne.) Mi smo govorili proti dvalizmu, ko je bil še čas; mi smo bili pripravljeni udeležiti se dela sprave, al naš glas se ni poslušal. Gosp. Beust pokazal se velicega državnika ter je pokorno podpisal to, kar je Deák zahteval. Dokler obstojí zgodovina našega naroda in našega zbora, vedno se je poslušal glas českega deželnega zbora. Zdaj

pa se zahteva od nas, da se odpovemo tej politični individualnosti. Tega, gospôda moja, ne upajte in ne pričakujte od nas! (Vyborne.) Ako se kaj tacega zgodí, pretrpeli bodemo sicer; al bodite preverjeni, da bodemo odtresli kakor hitro nam bode le mogoče. (Viharno ploskanje.) Dalje govoril je dr. Rieger o kronanju kralja, ktero ne sme biti prazna formalnost, timveč ima ta pomen da kralj deželi in dežela kralju zvestobo obljubi. Konečno opominja gospode ki pojdejo v državni zbor naj ne oddadó nič od zgodovinskih pravic in reče:

Mi upamo, da ostane država ohranjena, da se bodo pa tudi priznale naše pravice. Oni ki imajo zdaj krmilo v roki, naj pomislijo, da nobena naprava ne more imeti obstanka, kterej podlaga je krivica; pred vsem mora se pravica goditi slovanskim narodom v Avstrii. Nikakor ne smete reči da Vam tega nismo povedali, „Discite justitiam moniti“. (Živa pohvala v sredini.)

Govor Riegerjev je naredil velik vtisek. Hvalijo ga celó časniki, ki so politični nasprotniki Riegerjevi. Resnica je moč, kterej je na posled vendar zmaga gotova.

Ozir po svetu.

Pisma o samostanih srbskih.

(Dalje.)

Čez 8 let prenese sin Sava na prošnjo svojega brata Štefana prvovenčanega Nemaniča II. truplo svojega očeta v Srbijo v samostan Studenico, kjer ga še zdaj srbski narod časti in pri njem tolažbe, pomočí in zdravja išče. Sv. Sava ostane ko arhimandrit samostana Studenice nekoliko let v Srbii, učí narod po vsem kraljestvu, zida s svojim bratom Nemanićem II. velikanski samostan in cerkev Žica pri Karanovcu, ki je bila potem srbska metropolija (sedež arhiepiska, vélikega škofa), kjer so se srbski kralji venčali. Še zdaj stojí zidovje tega nekdaj prekrasnega samostana in cerkve njegove. Sv. Sava gré čez nekoliko let zopet na Sveto goro in od tod v Karejo, kjer je več let bival v neki majhni kočici, ktero je sam zidati dal in ktera še zdaj stojí v samoti. Tukaj je slišal, da je srbska cerkev v nevarnosti; zato se podá v Nikejo k grškemu patrijarhu Germanu. Bili so takrat Latinci Grke premagavši gospodarji Carigrada. Sv. Sava naznani nevarnost pravoslavne vere v Srbii grškemu patrijarhu Germanu in caru Todor-u, in jima kaže neobhodno potrebo, da, ako se v Srbii hoče obdržati pravoslavna vera, mora Srbija imeti za-se svojega nezavisnega metropolita. Grški patrijarh ga postavi za prvega srbskega vélikega škofa, in Sava gré potem v Srbijo, kjer v samostanu Žici svojega brata Štefana za kralja venča. Zato se ta kralj imenuje Štefan prvovenčani Nemanič II. V Žici je sv. Sava ko metropolit božjo službo izvrševal in narod v kristjanstvu podučeval. Postavil je po Srbii še 12 novih škofov. Sveti Sava je šel tudi v Dalmacijo, pa se odtod odpeljal v Jeruzalem; obišče Golgato, Nazaret, Tabor, Babilon itd., nabira povsod ostanke svetnikov in našega Izveličarja, in gré potem čez Akre, Nikeja, Solun in Sveto Goro nazaj v Srbijo. Potem potuje po vsej Srbii in podučuje narod z največim vspehom, kajti narod ga je že ko svetnika častil in poslušal.

Za vlado nesposobnega kralja Radoslava narod s prestola bacne, sv. Sava ga po tadanjem običaji po miniško ostriže in preobleče, pa venčá njegovega brata Vladislava s kraljevim vencem ter ga oženi z Asenovo hčerjo kralja Bulgarov. Ko je sv. Sava tako v svoji domovini kraljev prestol in pravoslavno vero vtrdil, gré zopet v Jeruzalem, obhodi vsa sveta mesta in vse samostane in cerkve v sveti deželi. Odtod gré v Egipt, Aleksandrijo in Livijo. Plezal je na goro Sinaj, kjer je v tamošnjem samostanu vès čas vélikega posta preživel. Od tod se vrne v Jeruzalem nazaj, obhodi še enkrat sveta mesta in gré kroz Antiohijo in Armenijo nazaj in pride v Bulgarsko, kjer ga je kralj Asena v svojem prestolnem mestu „Trnovo“ veličastno sprejel. Da, šel mu je kralj z vsemi svojimi velikaši sam naproti.

V Trnovi na Bulgarskem sv. Sava nevarno zboli. Sedaj razdelí lepe cerkvene stvarí in svetinje svetnikov in našega Izveličarja in vse, kar je na svojem daljnem potovanji po svetih mestih nabral. Polovico teh rečí je izročil samostanu Studenici, kjer se še zdaj nahajajo, polovico pa srbski Arhijepii. Umrl je v Trnovem leta 1237. Čez leto in dan pride sam Vladislav, kralj srbski, v Trnovo, in prosi Aseno, kralja bulgarskega, za truplo svojega sv. strica Save. In ko so njegov grob v samostanu 40 mučenikov odprli — glejte čudo! Truplo je lepo celo, nepokvarjeno in tako ko da bi Sava mirno spal! Z največo svečanostjo so prenesli truplo v Srbijo. Kralj Vladislav sam in ž njim srbski véliki škof z vsemi srbskimi škofi in arhimandriti itd. so šli mrliču naproti. Sv. truplo so odnesli v današnjo Ercegovino v samostan „Mileševo“ na reki Limi. Sv. Sava (Racka) in pa njegov oče sv. Simeon (Nemanja) sta Srbom najslavniša narodna svetnika. Sv. Sava se je častil v Mileševi v prekrasnem samostanu, kterega mu je kralj Vladislav Nemanić IV. zidal. Od vseh straní srbskega carstva je pobožni narod na grobe svojih dveh svetnikov hitel, ju častil, pri njima tolažbe in pomoči iskal. Na grob sv. Simeona v Studenici še današnji narod srbski kakor v svoj Jeruzalem hití. Al Nemanjevem-u svetemu sinu Racku — sv. Savi — v kterega je narod največe zaupanje imel in ga kot svojega največega svetnika častil, se je po divjih Turkih silna grozovitost dogodila! Divji Sinan-paša, prokleti odpadnik in kristjanske krvi nenasitljivi poturica, dal je zapaliti in razrušiti prekrasni samostan „Mileševo“, kterega je kralj Vladislav Nemanić IV. svojemu stricu sv. Savi sozidal. Zapovedal je truplo sv. Save v Beligrad odnesti, in tukaj ga na beligradskem polji, ki se „Vračar“ imenuje, sežge! 30. marca 1595. leta. Mislil je divji poturčenjak, da tako bode ves spomin na svojega največega svetnika v narodu srbskem zadušil, in da se bode potem ves narod poturčil. Al prevaril se je strašno! Sv. Sava je in ostane največi srbski svetnik, in srbski narod je in bode največi sovražnik divjega dušmanina!

Dandanes se vidijo samo še velikanske razvaline prekrasnega samostana Mileševa. Današnja Ercegovina se je po sv. Savi imenovala „Vojvodina sv. Save“, in njeni vojvodi nosili so naslov „Čuvar groba sv. Save.“

(Dalje prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Istre 4. aprila. = V 8. listu letošnjih „Novic“ sem vam pisal, kako revna je plačica učiteljeva v B. (200 gold.) in da se učitelj tukaj zavoljo vojaščine potika. Začasni šolniki letos niso bili oslobodjeni od vojaščine in tukajšnji učitelj moral je pod mero; ker pa ni bil za dobrega spoznan, zato je koj po novočanji šila in kopita pobral — in hajd v svojo domovino! Šola je tedaj sopet zapuščena. Kdo bo zdaj šoloval? Kdo drug kot plován (fajmošter), dokler sopet kak revček ne prileti v svojej malodušnosti zavetja pred vojaščino iskat! Koliko tako osnovane šole veljajo, to vsakdo lahko razume.

Iz Vélikovca na Koroškem. ⅄. — Naša mestna občina je vendar zopet pokazala, da hoče za šolo kaj storiti. Izvedela je, da šola ni dobra samo po dobrih uči-

teljih, dobra po šolski disciplini in dobrih knjigah, temuč da treba tudi učnih sredstev (Lehrmittel). Za to je kupila za našo glavno šolo lep teluri, kteri je za 3. in 4. razred zeló potreben, da se mladini prav očividno pokaže, kako se zemlja okoli svoje osi in okoli solnca suče, pa tudi, kako se luna okoli zemlje in ž njo okoli solnca premika. Drugo, kar je kupila, je globus (krogla zemlje). Potem se je dalje nakupilo živalstvo in rastlinstvo v izvrstnih podobah izdano od Šuberta. Za šolo je vse to zeló koristno in potrebno. — Tudi že nekoliko let zapuščena drevesnica se zopet obdeluje in otroci se podučujejo o sadjereji.

Iz Dolenskega 10. aprila. — Da obljubo spolnujem, naznanjam Vam, da v mojem poslednjem dopisu v 15. listu „Novic" omenjena preiskava gimnazijskih učencev zarad konflikta z Višnjegorci je pri kraji. Kakor sem slišal, je sodba ostra. Kader vse na tanko izvém, pošljem vam, da shranite v predalček „zgodovinski deželnih volitev." Čez 7 let, pravijo, vsaka reč prav pride.

Iz Boštajna 4. aprila. — Podpisani predsednik kmetijske poddružnice in župan občine boštajnske si šteje v svojo dolžnost, da se častitemu gospodu vitezu Gutmansthalu, lastniku boštajnske grajščine itd., očitno zahvaluje za veliko dobroto, ki jo je skazal 7 soseskam naše kmetijske poddružnice s tem, da jim je daroval okoli 800 lepih cepljenih jablan mnogovrstnih plemen. Že so vsa drevesa posajena na svoja mesta. Pa tudi drevesnici naše ljudske šole je podaril divjakov in cepljenih drevesec in tako pripomogel, da bode ta do 150 štirjaških sežnjev velika drevesnica, ki sem jo dal dobro preorati in lepo poravnati, pa trdno ograditi, kaj pripravna za poduk naše šolske mladine, pa tudi na korist sadjereji naši. Napis v sredi bode mimogredočim kazal, da tukaj se mladina učí po pravici hvaljene sadjereje. Jožef Drmel, župan.

Iz Novomesta 20. aprila. *) *(Poprava.)* 85. list „Laibacher Zeitg." dne 13. aprila je prinesel iz Novomesta neki dopis pod črko H. C., po kterem razpadajo tukajšnji prebivalci v fanatične stranke, in kteri popisuje tukajšnje socijalne razmere tako, da bi svet lahko mislil, kako sila zloben je značaj mestjanov naših. Treba tedaj, da očitno zavrnemo tako lažnjivo natolcevanje.

Da ste se v sedanjih okoliščinah, kakor po drugih mestih na Kranjskem, tako tudi tukaj na dan stopili dve različni politični stranki, to je dan danes umevno samo ob sebi. Da pa bi se bila ta različnost sprevrgla v nevaren fanatizem, temu očitanju se ustavljamo naravnost.

Nagibi in razlogi dopisnikovi in prav male peščice njegove baže, ki socijalno naše stanje razglaša za pokvarjeno, znani so dovelj. Mi pa zagotovljamo in konstatiramo pred svetom, da ogromna večina našega mestjanstva, čeravno ne v vsem istega mnenja, nikdar in tudi o priliki poslednjih volitev ni prezrla potrebnosti vzajemnega sodelovanja o zadevah mestnih, — da se nikakor ni kalila priljudnost in prijaznost med mestjani vsled različnega političnega mnenja, — da je tisti „fanatizem" samo le hudobna izmišljava dopisunova, zato je pa tudi njegov članek v „Laibacherci" splošno nejevoljo obudil.

Ne bomo popisovali reči, ki jih je doprinašala trohica privržencev tako zvane „nemške" stranke 27. marca v Kandii, — rečí, zarad kterih mora rdečica obleteti vsacega poštenega Nemca, — rečí, ki se morajo značiti kot djanje razuzdane strasti in divjosti. S temi rečmí pa nima množina mestjanov nikakoršnega deleža, marveč vzročile so pri vseh teh enoglasno nevoljo. Razsodbo teh dogodeb prepuščamo strogi nepristranosti sodniške gosposke, do ktere so se obrnili dotični duhovniki, da se jim zgodí pravica in povrne užaljena čast.

Ker pa omenjeni članek menda meri na to, da bi grde tiste rečí pokrile se z debelim ogrinalom in da bi se v sum pripravili mirni mestjani, kteri niso nepokoja delali, marveč vzajemno zastopnost ohraniti si prizadevali: čutimo se primorane, v obran resnice tej nameri okom stopiti, in pa še zlasti za hudobno laž to-le očitanje razglasiti:

1. da je 9. dne t. m. na pogorišču nekega skednja ni bilo potrebne pomoči, in da so nekteri celó ljudi od pomoči odgovarjali, češ, da je gospodar za „ustavoljubnega" kandidata glasoval,

2. da je „narodna stranka" zdražbe delala pri zabavi, ki je bila napravljena v kazini 11. dan t. m. v pomoč revežem.

Temu nasproti mora veljati kot kalilec mirú le tak človek, ki naše ljudstvo druži s takimi spisi, kakoršen je dopisunov H. C. v omenjenem listu Laibacherčinem.

V Novomestu 15. aprila 1867.

Marte Mohar, hišni posestnik in mestni odbornik.
Jože Kraus, hišni posestnik.
Val. Oblak, hišni posestnik, trgovec in mestni svetovalec.
Vinc. Marin, posestnik, trgovec in mestni odbornik.
Jakob Mehora, posestnik in mestni odbornik.
Fr. Rinki, zlatár in posestnik.
Anton Malčič, trgovec in posestnik.
Luka Vidic, hišni posestnik in strojarski mojster.
Janez Rozman, hišni posestnik in po gori omenjenem ognji poškodovan.
Ferd. Seidl, posestnik in mestni odbornik.
Jakob Barborič, hišni posestnik in krznarski mojster.
K. Rozman, hišni posestnik in mestni odbornik.
Dom. Rizzoli, apotekar in mestni odbornik.
Fr. Durini, posestnik in trgovec.
Amt. Vertačič, posestnik in mestni odbornik.
Sebast. Ahčin, hišni posestnik in ključarski mojster.
Franc Kastelic, posestnik in trgovec.
Karl Andre, posestnik.
Jož. Ritzinger, posestnik.
Mih. Delhunia, hišni posestnik.

Iz Borovnice 16. apr. R. — Od samega veselja se širi človeku srce v prsih, ko vidi, kako marljivo se je tukajšnje ljudstvo sadjereje poprijelo. Kodar koli je za to pripraven prostorček, ga z cepljenimi drevesci nasadijo. Vso čast in slavo pa zaslužijo v tej zadevi za povzdigo sadjereje jako vneti blagi gospod župnik Jugovec, ki ne samo v vsaki priliki z besedo vedno budijo ljudstvo, temveč tudi z djanjem velike hvale vrednim, ker so sami en cel hribček, kterega je nedavno še zanikrno grmovje zarašalo, sè stotinami požlahnjenih drevesec raznih plemen obrodili. — O tej priliki naj še omenim, da naši gaji, v kterih razne tičice že delj časa veselo popevajo svoje svatbe obhajajo, so jeli zeleneti. Že se ogrinja bukva (Fagus sylvatica; *L.*), breza (Betula alba; *L.*), leska (Coryeus Avellana; *L.*), razne vrbe (Salices) česminje (Berberis vulgaris; *L.*) itd. sè zelenim listjem. Črni trn (Prunus spinosa; *L.*) črešnjevo drevo (Prunus cerasus; *L.*), hruševo drevo (Pyrus), slivovo drevo (Prunus domestica; *L.*) se razcvetajo, kot bi je bil mladi sneg opadel. Mimo brezštevilnih raznih cvetlic se v čarobni krasoti razcveta Primula Carniolica *(Jacq.)* po skalnatih razpokah ter je čudo lepo kinči; med nizkim grmovjem pa Daphne Laureola (*L.*) in Ruscus Hypoglossum *(L.)*, ktere cvetke se ne dobivajo za vsako ograjo. Lastovke (Hirundo urbica; *L.*) švigajo že nekaj dni okoli in danes smo prvikrat

*) „Novicam" v natis poslano, ker se je vredništvo „Laib. Ztg." branilo, v svoj list vzeti celi ta sestavek, ki tudi „Thatsachen" z lučjo resnice razjasnuje. Da je vsa srd onega sestavka merila na narodnjake, to je vsak brž videl, kdor ga je bral; le sl. vredništvo „Laib." tega ni čutilo!

slišali kukovico (Cuculus canorus; *L.*) kukati. Kogar naravoslovje, zlasti rastlinstvo veselí, naj dojde v tukajšnjo okolico nabirat; z bogato nabirko raznih in znamenitih cvetic se zadovoljen povrne od tod.

Iz okolice ljubljanske. F. Š. (*Hvala, komur hvala gré!*) Veselo je videti, da se našemu Golovcu, ki je sploh na glasu nerodovitnosti, počasi gola rebra zakrivajo, in to na severni strani s zasadbo sadnega drevja. V tem moramo s posebno pohvalo imenovati g. Primaža Padarja v Kurji vasi (hiša njegova je ravno nasproti Štepanovemu mostu). V malo letih je na tistem delu Golovca, ki je njegova lastnina in od ceste gori prav strmo do grebena Golovčevega leží, veliko tisoč cepljenih sadnih dreves zasadil, ki se tako lepo sponašajo, da je veselje, in to posebno češnje in slive. Tudi jablane in hruške so lepe. Gosp. Padar z izurjeno in srečno roko cepi divjake iz bližnjega gozda, in na sredi hriba si je naredil drevesnico, iz ktere bi rad še veliko drevesec zasadil. G. Padar je že star mož, pa vendar to veliko in težavno delo sam opravlja. Ne le otroci in nasledniki njegovi mu bojo za lepi kapital hvaležni, ki ga jim bode zapustil, ampak tudi Ljubljančanje morajo s pohvalo to spoznati, da lepša dozdaj goli hrib s sadúnosnicami, ktere tudi njim na dobro pridejo. Ako bi vsi lastniki Golovca posnemali Padarja, gotovo bi v 6 do 10 letih zginil goli hrib, in Golovec moral bi se prekrstiti v Sadúnosnik, in kar je zdaj prazna goličava, bilo bi rodovitna zemlja. Proklete naj so tiste roke, ki so zlasti na sosedni južni strani polomile več drevesic, ki so bila z veliko težavo sajena in so prelepo rast kazala! Za takega hudodelca res da bi ne bila kazen prevelika, ako bi ga krvava sodba obesiti dala na prav očitnem kraji Golovca, da bi ga gledali vsi, kteri v sebi nosijo hudobijo, da nedolžna, človeku toliko koristna drevesa vničujejo!

Iz Ljubljane. — Današnja „Wiener Zeitg.“ naznanja, da c. kr. deželni glavar kranjski baron Bach pride za deželnega glavarja v Trst, na njegovo mesto v Ljubljano pa bivši c. kr. podpredsednik tržaški pl. Konrad od Eibisfeld.

Iz Ljubljane. (*Iz deželnega odbora.*) 18. dne t. m. je imel novi deželni odbor prvo sejo. Pred sejo se je podal v reduto, da ondi pregleda, kako bi se dala vrediti dvorana za deželni zbor in kar še sicer deželni zbor potrebuje prostorov. Če tudi se pri tem ogledu ni še vse popolnoma dognalo, je vendar to bilo kmalu gotovo, da za zbornico in vse druge zborove potrebe je v reduti prostora dovelj, — da brez velicih stroškov se bo dalo vse v red djati, da bojo poslanci in poslušalci lože dihali v novi zbornici, — in da vse sôbe, kjer je dozdaj na „lontovžu“ bil deželni zbor, se bode lahko dalo v najém in tako deželni denarnici naklonil precejšen dohodek. — Po tem ogledu je bila seja deželnega odbora. Najvažnejša stvar, ktero je odbor obravnaval, bila je novica, ki jo je vladni časnik „Laib. Zeitg.“ prinesel, namreč ta, da se ima pregledati (revidirati) kataster kranjske zemlje. Gosp. dr. Kosta, nanašaje se na to novico, misli, da deželni odbor pri tako važni stvari, kakor je nov kataster in nova cenitev zemljiščinih pridelkov, ne sme rok križema držati, ker odgovornost ga čaka velika nasproti deželnemu zboru in vsej deželi, ako ne bi se ganil o pravem času. Na ta predlog se začne prav živahna razprava, in ves odbor je edine misli, da je potreba silna, da se deželni odbor brž obrne do visoke c. kr. vlade in jo prosi, naj mu pové: ali se bo samo na Kranjskem kataster predelal ali tudi drugod? — kaj je namen nove katasterske revizije, na kakošni podlagi in po kterih vodilih se bode vršila? — kteri vpljiv bode na to katastersko delo imel zástop deželni in soseskin? Odbor je vsa ta vprašanja za živo potrebo spoznal, ker vse obravnave zavolj prevelicega zemljiščinega davka na Kranjskem v deželnem zboru l. 1863. in 1866. so se zedinile v tem, da vseh tožeb o zemljiščinih davkih je kriva katasterska cenitev, ki je bila ukazana po najvišem patentu od leta 1817. Ta patent sicer sam po sebi nikakor ni te nesreče kriv, ampak le to je krivo, da to, kar omenjeni patent ukazuje, je bilo napačno izpeljano, in tako je žalibog prišlo, da — ker niso ne tadanji deželni stanovi ne soseske imele pri katasterskem delu zdatne besede vmes — so dohodek revnih naših zemljišč tuji merilci cenili veliko više kakor sosednih dežel na Štajarskem in Koroškem, in so namesti 12 od sto katasterskega čistega dohodka postavili 16 odstotkov za podlago zemljiščnemu davku. Že leta 1843. so deželni stanovi s tehtno besedo prosili pomoči zoper krivično cenitev, in leta 1845. je bilo res ukazano, da se kataster pregleda (revidira); al ta pregled je obsegal le bolj dolensko stran; na Gorenskem in Notranjskem se je pregledavala le cenitev pašnikov in gozdov. Vsa ta revizija tudi deželi ni veliko pomagala, kajti po prvem katastru se je čisti dohodek zemljišč kranjskih cenil na 3 milijone in 838.130 gld. kon. den., po reviziji se je znižal na 3 milijone in 366.889 gold. Ako se ima zdaj kataster nanovo pregledati, je treba, da se deželi zgodí pravica, kakor že od leta 1843. želí in prosi deželni zastop. Nihče ne more zahtevati, da bi od zemljišča svojega ne plačeval davka, ker davek mora biti, da se drží država in dežela; al mera, po kteri se davek odločuje, mora biti vsem pravična, in ne, da bi ktera dežela v primeri z drugimi bila preobložena, in to je krivica na Kranjskem. Zato je napovedani pregled katastra važen za našo deželo; zato pa je tudi nastopila dolžnost deželnemu odboru, da ob pravem času pozvé, kako in kaj. Vigilantibus jura!

— „Primorec“ v zadnjem listu donaša važno novico, da tista zibelka v mestni porodnišnici, v ktero so dévali nezakonske otroke (Findelwinde), neha s 1. oktobrom t. l. Od tega časa bode posebna uradnija v bolnišnici sprejemala take otroke. — To je pravo na vsako stran, kajti gotovo je, da v to zibelko, v ktero je, kdor koli je hotel, položil otroka, so tudi zakonske matere oddajale svoje otroke, čez nekoliko dni pa so prišle v hišo in so svojega otroka na rejo vzele za plačilo. Tržaška mestna gosposka je en del teh stroškov, ki so jih prizadjali v zibelko položeni in potem na deželne stroške izrejani nezakonski otroki, hotla tudi kranjski deželi zarajtati. Leta 1863. je dr. Bleiweis, kot zastopnik deželnega odbora, v tej zadevi šel v Trst, kjer se je ta reč obravnavala. Tržaska mestna gosposka je odštela kranjski deželi več tisoč gld. stroškov na račun te zibelke. Dr. Bleiweis se je temu zahtevanju na vso moč ustavil. „Ker imate zibelko tako narejeno, da se otrok nag ali v srajčici položí v njo brez vsacega druzega znamnja in nihče ne praša po imenu in od kod je, kako morete, gospóda, je rekel, vedeti, da toliko in toliko otrók je od kranjskih mater v zibelko položenih?“ — Mi računimo — so mu dali odgovor — en del na Trst in Tržaško, drugi del na Istro, tretji del na Kranjsko, četrti na Goriško — in to po primeri prebivalcev vsake dežele. — Lepa hvala za tako razmero! mi imamo že v Ljubljani svojo hišo najdencev, ki požrè vsako leto veliko tisoč goldinarjev! In Kranjska dežela je odbila stroške tržaške zibelke, ki se tedaj zdaj popolnoma odpravi v Trstu. Dobro! Dotično oznanilo ravno zdaj tržaški magistrat razpošilja po deželi v laškem, slovenskem in nemškem jeziku.

— Kdor ima kakošno nadlogo s svojimi zobmí in

želí pomočí od dobro skušenega zdravnika dr. Tancer-a, naj se podviza, ker v četrtek gosp. doktor zapustí Ljubljano, kamor ga do jeseni več ne bo.

— Danes (v torek) se je začela nabira vojakov za mesto ljubljansko in okolico ljubljansko. V mestu so jih danes vzeli 39, tedaj skor vsacega druzega. Nabira traja še dva dni.

— Kakor slišimo, se distriktni šolski nadzornik prečastiti gosp. dekan Grabrijan poteguje zato, da učitelj g. Kapun ostane v Vipavi, ker se pri volitvah za deželni zbor ni ukrivičil nikakoršnega pregreška.

— Kakor se pripoveduje, gosp. profesor dr. Klun res zgubí službo pri dunajski trgovski akademii zato, ker je poslanstvo prevzel v kranjskem deželnem zboru. Ako se to zgodí, je rodoljubni gosp. doktor mučenik tako silno hvalisanega „nemškega liberalizma“!!!

— Kupčijska in obrtniška zbornica je imela sejo 18. aprila, o kteri bodemo poročevali prihodnjič.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Državni zbor na Dunaj je sklican na 20. maja. — Po dunajskih novicah obdeluje zdaj ogerskega ministerstva predsednik grof Andrassy nektere veljavniše poslance doljne Avstrije, da bi drage volje sprejeli ogerske predloge, ki jih je izdelal odbor 67 odbornikov. Al dozdaj jih ni še popolnoma pridobil za ta „elaborat“, ker imajo temeljite pomislike o tem, ali bodo Ogri prevzeli pravični del državnega dolgá itd. Dvalizem vendar ne bo tako gladko tekel, kakor Ogri mislijo. — Minister trgovstva baron Wüllerstorf, ki je že pred tremi tedni odpovedal se svoji službi zarad dvalizma, stopi zdaj iz ministerstva in prevzame poveljstvo c. k. izhodnje azijatske ekspedicije. — V ces. pismu, ktero sklicuje hrvaški zbor na 1. maja, je rečeno, da se bodo vzele želje in zahteve, ki so izrečene v adresi od 19. decembra, v tehten pretres, da se pa o tem konečno določi še le tadaj, ko bodo obravnave z Ogersko dokončane. Stavek, kteri pravi: „in kadar bodemo zaslišali enako veljaven glas druzih naših kraljestev in dežel“ je pa ban hrvaški izpustil iz svojega oklica! Dalmatinski „Nationale“ zagotovlja, da hrvaški zbor ostane stanoviten. Bog daj, da reši svojo nalogo na korist Avstriji in Slovanom! — Bivši vrednik „Pozora“ g. Perkovac prevzame z 1. majem zopet vredništvo in tudi poslanstvo v deželnem zboru, iz kterega je prostovoljno odstopil ob začetku zadnjega zbora. — Na Dunaji je pretekli teden po dolgem bolehanji umrl slavnoznani lastnik časnika „Zukunft“ pl. Delpiny. Škoda za vrlega zagovornika slovanskih zadev! Vredništvo naznanja, da „Zukunft“ tudi vprihodnje izhaja. Dobro! — Povsod se kaže, da se to leto še začnó vojske. Na Českem pruski agenti že delj časa nakupavajo živino in posebno veliko govéd spravljajo čez mejo. Pri Olomucu bodo menda napravili naši velik tabor. — Ruska se tudi že zeló pripravlja na vojsko, kakor se piše od poljske meje. Dan za dnevom gredó vojaki proti jugu in trdnjave se oborožujejo. Rus se hoče pripraviti za vsak način in upa, da mu se utegne podati prilika, ako se sprimeta Francoz in Prus. Ruski vojaki imajo gotovo prepričanje, da gredó letos nad Turka in da kristjani vzdignejo zoper Turka. — Francoz in Prus se še vedno grdo gledata in silno na vojsko pripravljata. Na Francozkem delajo fabrike za vojaško sukno noč in dan, patron in enakih stvarí se sila veliko pripravlja in 1000 topov je že popolnoma na vojsko pripravljenih. — Severno-nemški državni zbor, ki se je pod vodstvom pruske vlade končal 18. dne t. m. v Berolinu, je sprejel zavezno ustavo za vse vlade, ki so se združile v to zavezo, kteri gospod in poveljnik je Prus. Tako se polagoma, pa čedalje bolj gotovo napravlja „nemško cesarstvo.“ — Ravno pred veliko nočjo zapustili so Turki trdnjavo v Belem gradu. Na velikem prostoru pred trdnjavo nastavljeni so bili turški in srbski vojaki. Srbski knez bral je sultanov predajavni ferman (pismo) in potem je jezdil v trdnjavo. — Za veliko etnografično razstavo v Moskvi in za vreden sprejem slovanskih gostov delajo ondi velikanske pri prave. — Čudno je letos vreme. V tem, ko pri vas veter in suša kraljuje, dežuje po druzih deželah, da nastajajo velike povodnje.

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

a) ustanovniki:

Gospod	Köstl Gustav, fajmošter pri sv. Jakobu v Ljubljani	10 gold.
„	Šinkovec Jožef, fajmošter v Munah (prestopil izmed letnikov)	18 „

b) letniki:

„	dr. Breslauer Jožef v Zagrebu	2 „
„	Mesić Matija, profesor v Zagrebu	2 „
„	Mrazović Ladislav, pravnik	2 „
„	Meterec Andrej, korar v Novem mestu †	2 „
„	Klemenčič Rafael, pater gvardijan v Novomestu	2 „
„	Kastelec Janez, c. k. sodn. tajnik v „	2 „
„	Kronik France, fajmošter } iz Doberloveške dekanije	2 „
„	Poznik Albin, pravnik	2 „
„	Brežan Andrej, kaplan	2 „
„	Krofič Mihael, kanonik	2 „
„	Guzaj Jernej, kaplan v Laškem trgu	2 „
„	Prekoršek Gregor, župnik pri sv. Jederti	2 „
„	Pajmon Anton, kaplan pri sv. Jederti	2 „
„	Kocuvan Anton, kaplan pri sv. Rupertu	2 „
„	Rome France, glavne šole ravnatelj v Loki	2 „
„	Gaberšek Janez, trgovec v Tominu	2 „
Nedeljska šola v Munah		2 „
Gospod	Absec Matija, kaplan v Trebelnem	2 „
„	Bernard Valentin, kaplan v Selcih	2 „
„	Habé Janez, fajmošter v Dražgošah	2 „

Stari udje so plačali:

a) kot ustanovniki:

Za 2. leto: gg. dr. Dolenec Henrik, Fabijan Janez, Pregelj Rajmund, Zupan V. C., Dolenec Janez, Čižman Anton; — za 3. leto gg. Codelli Anton, baron, Čepon Anton, Gariboldi France, vitez, Pesjakova Luiza, Dolenec Janez, Preša Jožef, Žuža Anton, Arzenček Matija, Ripšl Dragotin, Kadilnik France, Držečnik Luka, Vidmar Jožef; — za 4. leto gg. Burger Ljudovit, dr. E. H. Costa, dr. Cvajer Ivan, Debevec Jožef, Heidrih Dragotin, Jamšek Ivan, dr. Jarec Anton, Klemenčič Jožef, Kušar Jož., Lésar Anton, Majhevič Gašper, Mali Ognjeslav, Milec Rudolf, Pavšler Jožef, Pfeifer France, dr. Pogačar Jan. Zlat., Rozman Ivan, dr. Vončina Leon, dr. Zupančič France, dr. Zupan Jožef, Dolenec Janez, Šavperl Dragotin, Globočnik Anton; — za 5. leto: g. Jeran Luka. (Dal. prih.)

V Ljubljani 23. aprila 1867.

Dr. Jer. Zupanec.

Kursi na Dunaji 23. aprila.

5% metaliki 55 fl. 90 kr.	Ažijo srebra 132 fl. — kr.
Narodno posojilo 66 fl. 60 kr.	Cekini 6 fl. 33 kr.

Žitna cena

v Ljubljani 19. aprila 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 40. — banaške 7 fl. 66. — turšice 3 fl. 90. — soršice 5 fl. 12. — rži 4 fl. 40. — ječmena 3 fl. 66. — prosa 2 fl. 90. — ajde 3 fl. 60. — ovsa 1 fl. 80.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.